

XIV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia

2020. 02. 07.
Nyelvtudományi Intézet

A konferencia szervezőbizottsága

Váradi Tamás

Az Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferenciák szervezőbizottságának elnöke

Markó Alexandra

Az MTA Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottságának elnöke

Grácz Tekla Etelka

Az MTA Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottságának titkára

Ludányi Zsófia

Az Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferenciák szervezőbizottságának titkára

A konferencia programbizottsága:

Balaskó Mária
Domonkosi Ágnes
Farkas Judit
Fenyvesi Anna
Fóris Ágota
Gósy Mária
Grácz Tekla Etelka
Hunyadi László
Károly Krisztina
Ludányi Zsófia
Markó Alexandra
Navracsics Judit
Prószéky Gábor
Robin Edina
Schirm Anita

Absztraktfüzet szerkesztői:

Grácz Tekla Etelka, Ludányi Zsófia

Technikai szerkesztés:

Weidl Zsófia

Budapest, 2020. 02.07.
Nyelvtudományi Intézet

Program

9.30–10.00	Regisztráció	
10.00–10.20	Köszöntő	
10.20–11.40	1. szekció	Szekcióelnök: Domonkosi Ágnes
	Csapó Gerda	A személyeskedés mint érvelési hiba online kommentekben
	Bencze Norbert	Önkonstruálás és benyomáskeltés az első találkozás során
	Szabó Lilla	A politikai kommunikáció perszonalizációja a személyes névmások tükrében
	Kiss Anita	Kárpátaljai egyetemisták nyelvhasználati szokásainak összehasonlító vizsgálata
11.40–12.00	Kávészünet	
12.00–13.00	2. szekció	Szekcióelnök: Hunyadi László
	Benedek Enikő	Kulturális átváltások pakisztáni dokumentumok magyar fordításában
	Juhász Alexandra	Interjúkérdéssor validálása finn nyelvet tanító tanárokkal
	Naeimeh Afshar	Perception of American English pure vowels by monolingual and bilingual Iranians
13.00–14.00	Ebédészünet	
14.00–15.20	3. szekció	Szekcióelnök: Markó Alexandra
	Juhász Kornélia	Mandarin szibilánsok magyar anyanyelvű beszélők produkciójában
	Mátraházi Noémi	Eltérő nyelvi háttérű hallgatók beszédfolyamosság-értékelése magyar és spanyol beszéd alapján
	Jankovics Julianna, Garai Luca	Ismétlések enyhe értelmi fogyatékosággal élők spontán beszédében
	Havadi-Nagy Marian	A nyelvlökéses nyelés (lingvális orofaciális myofunkcionális diszfunkció) palatográfiás leírása
15.20	Zárszó	

Absztraktok

A program szerinti sorrendben

A SZEMÉLYESKEDÉS MINT ÉRVELÉSI HIBA ONLINE KOMMENTEKBE

Csapó Gerda

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola Alkalmazott Nyelvészet Program
csapogerda@gmail.com

Bevezetés Az érvelési hibák tanulmányozása mint kutatási terület azért tarthat igényt érdeklődésre, mert mindennapjaink szerves része az argumentáció, Aczél Petra szavait idézve „vitázó világban élünk” (Aczél, 2017). Kiemelt fontosságú az érvelési hibákon belül a személyeskedés vizsgálata, amely pszichológiai szempontból az egyik legmeggyőzőbb érvelési fajta (Margitay, 2007). Jelen kutatás közösségi oldalakon megjelent kommentekben vizsgálja az érvelési hibákat. A nyelvi közeg szempontjából közelítve a kommentek nyelve a digitális nyelvhasználat, amely angol nyelven CMC-ként ismert, magyar megfelelője a digilektus (Veszelszki, 2013). A vizsgálat a következő hipotézisekre keresi a választ: 1. A széles körben elterjedt közfelfogásra alapozva feltételezem, hogy vizsgált kommentek hangvételében a negatív lesz a domináns – a pozitív és a semleges attitűddel szemben. 2. Feltételezésem szerint az összes vizsgált kommentben talált személyeskedések leggyakoribb fajtája a másik személy lejáratását célzó, gyalázkodó jellegű ad personam érvelés lesz.

Módszertan A vizsgálat korpuszon alapul. A korpusz 5 kiválasztott közszereplő (Sarka Kata, Hosszú Katinka, Vajna Tímea, Csiszta Zsuzsa és Szabó Zsófi) 2017 júniusában a Facebook közösségi oldalon megjelent egyetlen posztjának és az arra érkező kommentszekvenciák elemzésére lett létrehozva. A korpuszt 1133 hozzászólás alkotja. A kutatás kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmazott. A számadatokat manuálisan összegeztem, ezt követően Excel-táblázatok alkalmazásával grafikonokat készítettem, hogy az adatok statisztikailag is megjeleníthetők legyenek

Eredmények A kutatás fő tárgya annak a feltárása volt, hogy az összes vizsgált komment arányait tekintve mennyire domináns a negatív hozzászólói attitűd. A kvantitatív eredmények számadatai azt mutatták, hogy az 1133 darab hozzászólás 60 százaléka negatív töltetű volt. Az adatok alapján megállapítható volt, hogy az összes komment 21,9 százaléka személyeskedés volt. A személyeskedés négy fajtája közül a másik személyét támadó érvelés volt a legszignifikánsabb (61 százalék)

Következtetések Az eredmények alapján az alábbi következtetéseket vonhatjuk le. Első hipotézisem beigazolódott: a vizsgált kommentek hangvételében a negatív lett a domináns – a pozitív és a semleges attitűddel szemben. A második hipotézis érvényességét is sikerült teljes mértékben bizonyítani. Az eredmények igazolták, hogy a vizsgált kommentekben megjelenő személyeskedések leggyakoribb fajtája a másik személy lejáratását célzó, gyalázkodó jellegű ad personam érvelés volt. A személyeskedés mint érvelési hiba vizsgálata hasznosítható szociológiai és retorikai kutatások során, de méltán keltheti fel akár pszichológusok vagy pedagógusok kutatási kedvét is

Irodalom

- Aczél, P. (2017). *Neked van igazad? Érvelés és meggyőzés a gyakorlatban*. Tinta Kiadó, Budapest.
Margitay, T. (2017). *Az érvelés mestersége*. Tipotex Kiadó, Budapest.
Veszelszki, Á. (2013). Digilektus és Netszótár. *Irodalomismeret*, 1, 184–97.

ÖNKONSTRUÁLÁS ÉS BENYOMÁSKELTÉS AZ ELSŐ TALÁLKOZÁS SORÁN

Benceze Norbert

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola
benczenorbert@gmail.com

Az önkonstruálás és az önmagunkkal kapcsolatos információk megosztása kiemelt szerepet kap a megismerkedés dialógusaiban. Az első találkozás alkalmával a résztvevők a másik fél felé egy olyan képet igyekeznek közvetíteni, amely a további kapcsolatukat meghatározó határokat, szabályokat, kettejük viszonyrendszerét mutatja.

A pragmatikai-kommunikatív interakció és a közös jelentésképzés szempontjait figyelembe véve az önkonstruálás vizsgálható az életrajyszerű narratívákban és a stratégiák használatára alkalmas dialógusokban (Tapia et al., 2017). Az interjúkban, narratív szövegekben a személyes identitás statikus jellegének vizsgálata hangsúlyosabb, míg a dialógusok lehetőséget adnak az identitás interaktív, perspektivikus jellegének vizsgálatára (Schachter, 2015). A dialógusok stratégiáinak használatával lehetőség nyílik az önkonstruálásra, valamint a közös jelentések és normák megalkotására is. Grice (1975) felfogásában a közös vagy közösnek vélt szabályoktól, a maximáktól való eltérés többletjelentést hordoz. A társalgási maximák a kognitív elvekkel kiegészítve olyan rendszert alkotnak, melyekkel a többletjelentést, a társalgás alakításának igényét, véleményüket jelölhetik a résztvevők (Kleinke, 2010). Svennevig (2013) az első találkozások dialogikus párbeszédeiben jellemző, direkt és indirekt szerkezeteket mutatja be, melyeket a résztvevők a személyes információk előhívására és önreprezentációra használnak.

Kutatásomban villámrandi-eseményeken készült hangfelvételeket elemzek, közülük is a partnerek, a másik nem résztvevőinek visszajelzései alapján az adott eseményen legsikeresebb férfi és nő négy-négy beszélgetését vizsgálom meg. A vizsgált nyolc beszélgetés öt-öt perc hosszúságú, résztvevői korábban egymást nem ismerő, 18 és 35 év közötti, az ismerkedésre magukat nyitottnak tartó férfiak és nők. Feltételezésem szerint a résztvevők eltérő önkonstruálási és benyomáskeltési stratégiákat fognak alkalmazni a különböző partnerek esetében, tehát a beszélgetés tematikájának és az én bemutatásának alakulását a partner és a közösen kialakított társas közeg jelentősen befolyásolja.

Az elemzés során a Svennevig által bemutatott előhívó és információkat megformáló stratégiákat, technikákat – pl. elicitáló kérdések típusai, az egyént bemutató megjegyzések – hasonlítom össze, illetve kitérek más, a villámrandik szövegén végzett diskurzuselemzési kutatások szempontjaira is, mint az eseményen való részvétel motivációinak (Hollander és Turowetz, 2013) vagy a párkapcsolati tapasztalatoknak (Stokoe, 2010) az előhívása és megformálása.

A vizsgálat eredménye bizonyítja az önkonstruálási és benyomáskeltési stratégiák alkalmazásának eltéréseit a különböző partnerek esetében, egyúttal rámutat, hogy azokat nem elsősorban a nemi különbségek, hanem a személyes jellemzők és a közösen kialakított dialógusban elfoglalt szerep határozza meg. Az eredmények az első beszélgetések dialógusainak jelentésképző és dinamikus jellegének megértésében segíthetnek.

Irodalom

- Grice, P. (1975). Logic and Conversation. In Cole, P. & Morgan, J., editors, *Syntax and Semantics*. Academic Press, New York. 41–58.
- Hollander, M. M. & Turowetz, J. (2013). 'So, why did you decidet o do this?' Soliciting and formulating motives for speed dating. *Discourse & Society*, 24 (6), 701–724.
- Kleinke, S. (2010). Speaker Activity and Grice's Maxims of Conversation at the Interface of Pragmatics and Cognitive Linguistics. *Journal of Pragmatics*, 42, 3345–3366.
- Schachter, E. (2015). Integrating Internal, Interactional, and External Perspectives: Identity Process as the Formulation of Accountable Claims Regarding Selves. In McLean, K. & Syed, M., editors, *The Oxford Handbook of Identity Development*. Oxford University Press, Oxford. 228–245.
- Stokoe, E. (2010). „Have You Been Married, or...?": Eliciting and Accounting fo Relationship Histories in Speed-Dating Interaction. *Research on Language and Social Interaction*, 43 (3), 260–282.
- Svennevig, J. (2013). Direct and Indirect Self-Representation in First Conversations. *Journal of Language and Social Psychology*, 33 (3), 302–327.
- Tapia, J., Rojas, A. & Picado, K. (2017). Pragmatics of the Development of Personal Identity in Adolescents in the Latin American Context. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 51, 39–50.

A POLITIKAI KOMMUNIKÁCIÓ PERSZONALIZÁCIÓJA A SZEMÉLYES NÉVMÁSOK TÜKRÉBEN

Szabó Lilla

Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola
lilla.szabo5@stud.uni-corvinus.hu

A politikai kommunikáció egyre inkább perszonalizálódik, azaz a politikus mint egyén kerül az előtérbe szemben például a politikai pártokkal (Karvonen, 2010). A jelen kutatás célja annak a feltérképezése, hogy a politikai kommunikáció perszonalizációja miképpen ragadható meg a nyelvészet eszközeivel. A kutatás feltételezése – összhangban a politikai kommunikációs szakirodalommal –, hogy a politikai kommunikáció egyre perszonalizáltabb lesz az idő előrehaladtával.

A politikai kommunikáció perszonalizációjának nyelvészeti leírásához a funkcionális kognitív pragmatika deixis fogalmához fordulok, amely szerint a személyes névmások prototipikus deiktikus kifejezések (Tátrai, 2011, 2017). A kutatásban a többes szám első személyű személyes névmásokat vizsgálom. A többes szám első személy szolidaritást fejez ki a politikus által címzett befogadók felé (Beard, 2000; Jobst, 2007). A többes szám első személy ugyanakkor az utóbbi, inkluzív értelmezés mellett lehet exkluzív is (Jobst, 2007; Tátrai, 2011, 2017), amely szerint a megnyilatkozó politikus a címzettek helyett önmagára és a címzettek helyett más, harmadik személyre, vagy személyekre utal. A kutatás tehát külön kitér a politikai beszédekben előforduló értelmezési lehetőségekre a többes szám első személyt illetően.

A 95 000 szavas korpuszt az Amerikai Egyesült Államok választási kampányán belül a demokrata és republikánus elnökjelöltek jelölést elfogadó beszéde adja az 1980-as választásuktól az utolsó, 2016-os választásokig terjedő időszakban. A beszédekben részletezem többek között a többes szám első személyű névmásokon belül az elnökjelöltre és a nemzetre, illetve az elnökjelöltre és a pártra vonatkozó megnyilatkozásokat. A perszonalizáció vonatkozásában az elnökjelöltre és nemzetre utaló többes szám első személyű névmások azért bírnak jelentőséggel, mert az elnökjelölt a nemzetével – és a potenciális választókkal – vállal közösséget, tehát az ilyen minőségű megnyilatkozások növekedését várhatjuk. Az elnökjelöltre és a pártjára vonatkozó megnyilatkozások ugyanakkor a perszonalizáció definíciója szerint csökkenő tendenciát mutathatnak.

Az 1000 szóra normalizált eredmények azt mutatják, hogy míg az elnökjelöltek beszédeiben nem mutat kiemelkedő növekedést a jelöltre és nemzetre utaló névmások száma, a pártra és a jelöltre vonatkozó megnyilatkozások száma csökken.

Irodalom

- Beard, A. (2000). *The Language of Politics*. Psychology Press.
- Jobst Á. (2007). A mi mint a hatalom és a szolidaritás névmása. *Magyar Nyelvőr*, 131, 29–47.
- Karvonen, L. (2010). *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. ECPR Press.
- Tátrai, Sz. (2011). *Bevezetés a pragmatikába: funkcionális kognitív megközelítés*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Tátrai, Sz. (2017). Pragmatika. In Imrényi, A., Kugler, N., Ladányi, M., Markó, A., Tátrai, Sz. & Tolcsvai Nagy, G., editors, *Nyelvtan*. Osiris, Budapest. 857–1058.

KÁRPÁTALJAI MAGYAR EGYETEMISTÁK NYELVHASZNÁLATI SZOKÁSAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

Kiss Anita

Debreceni Egyetem, Nyelvtudományok Doktori Iskola
kissanita0728@gmail.com

Kutatásomban összehasonlító jellegű vizsgálatot végeztem Magyarországon és Ukrajnában tanuló kárpátaljai magyar egyetemi/főiskolai hallgatók nyelvhasználati szokásaira és nyelvi attitűdjére vonatkozóan.

A kárpátaljai magyarok körében már több nyelvi attitűddel kapcsolatos kutatás is készült az anyanyelv, a többségi nyelv és a környező nyelvváltozatokra vonatkozóan. Az eredmények az anyanyelvhez való pozitív viszonyulást mutatják (Karmacsi, 2009). Az anyanyelv és az identitás összefüggésének vizsgálatakor kiderült, hogy az anyanyelv fontos meghatározója a nemzeti azonosságtudatnak, és Kárpátalján a kisebb közösségekben élők nemcsak a magyarországiaktól különböztetik meg a nyelvhasználatukat, hanem a környező települések nyelvjárásától is. Esetenként az is megfigyelhető volt, hogy akik valamennyire már eltávolodtak a szülőföldi környezettől, igyekeznek a nyelvhasználatukat a befogadó csoportéhoz igazítani (Csernicskó, 2008).

Saját kutatásomban a szülőföldön maradás és a tanulmányi célú mobilitás perspektívájából vizsgálom az adatközlők nyelvhasználati szokásait és nyelvi attitűdjét. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a megkérdezett egyetemisták, főiskolások hogyan vélekednek a kódváltásos és nyelvjárási beszédről, továbbá a saját megítélésük szerint milyen mértékben jellemző a saját szóbeli, valamint internetes kommunikációjukra az imént említett nyelvi sajátosságok. Feltételezésem szerint az Ukrajnában tanuló kárpátaljai magyarok nyelvhasználatára jellemzőbbek kontaktushatások és nyelvjárási jelenségek, illetve pozitívabban is ítélik meg az említett nyelvi sajátosságokat, mint a Magyarországon tanuló kárpátaljai magyar hallgatók, akik az egynyelvű magyar környezetben próbálják a nyelvhasználatukat a magyarországiakéhoz igazítani. A vizsgálat módszere kérdőíves felmérés, amelyet összesen 227 adatközlő töltött ki.

Az eredmények alapján a két kárpátaljai csoport válaszai a szóbeli nyelvhasználati szokások tekintetében sok hasonlóságot mutatnak, viszont az internetes kommunikációs szokásokra vonatkozóan, a Debrecenben tanuló kárpátaljai magyar egyetemisták nyelvhasználatára már inkább a magyarországiakéval mutat egyezést, így mind a kétnyelvű magyar közeg mind az egynyelvű magyar környezet hatása megfigyelhető a válaszaikban. A megvizsgált hallgatók kommunikációjában előforduló kódváltásokkal kapcsolatban – a Kárpátalján élő magyar főiskolások többsége szerint – kódváltásuknak hovatartozást, azonos csoporthoz tartozást jelölő funkciója van, míg a Magyarországon tanuló kárpátaljai magyar egyetemisták többsége megszokásból vált kódot. Az eredményekből észrevehető, hogy a szülőföldjükön élő és tanuló kárpátaljai magyar hallgatóknál a kárpátaljai magyar nyelvhasználat az identitásjelölés vonatkozásában sokkal jobban felértékelődik, mint a szülőföldjüktől már részben eltávolodott egyetemistáknál.

Irodalom

- Csernicskó, I. (2008). Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben. In Fedinec Cs. editor, *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest. 153–170.
- Karmacsi, Z. (2009). Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében. In Borbély, A., Vančone Kremmer, I., Hattyár H., editors, *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Gramma Nyelvi Iroda, Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara, Budapest, Dunaszerdahely, Nyitra. 415–422.

KULTURÁLIS ÁTVÁLTÁSOK PAKISZTÁNI DOKUMENTUMOK MAGYAR FORDÍTÁSÁBAN

Benedek Enikő

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola
eniko.work@gmail.com

Bevezetés. Kutatásom a Pakisztáni Iszlám Köztársaság területén kiállított, angol nyelvű hivatalos személyi dokumentumok magyar fordításakor felmerülő kérdéseket veszi górcső alá, amelyek visszavezethetők a két térség közti kulturális különbségekre.

Hazánkban pakisztáni szövegekkel kapcsolatos alkalmazott nyelvtudományi kutatást a szerzőn kívül nem publikált a tudományos közösség, a kutatási ürt a készülő doktori disszertáció szeretné csökkenteni, amelynek részét képezi e kutatás.

A vizsgálat célja, hogy a forrásnyelvi és célnyelvi terminusok egybevetésével azonosítsa a fordítási stratégiákat. A fordítási kihívást a kulturális távolságból fakadó eltérések jelentik, ugyanis bizonyos Pakisztánban használt angol nyelvű elemek a magyartól eltérő használati módjuk vagy konnotációjuk okán reálialexémának tekinthetők. A tanulmány elméleti háttere az interkulturális kommunikáció és interkulturális nyelvészet alapjaira épül, az elemzést pedig a reáliák (Vlahov és Florin, 1980; Klaudy, 2013) és reálialexémák (Mujzer-Varga, 2012) definíciói, valamint a szkoposzelmélet (Vermeer, 1978) alapján végeztem el. Mayoral (2014) spanyol viszonylatban a szokványos angol nyelvhasználathoz képest számos eltérést talál, amelyekről nem lehet megállapítani, hogy a pakisztáni angol jellegzetességeit mutatják, vagy a dokumentumot megalkotó ügyintéző nyelvi hiányosságait jelzik. A magyar felhasználásra szánt dokumentumok fordításakor nemcsak a hivatali terminológia ismeretére, hanem a nyelv- és kultúraspecifikus elemeket elkülönítő reáliafordítási jártasságra is szükség van.

Az előadásban két kutatási kérdésre keresem a választ:

1. Hogyan fordíthatók a dokumentumokban található reálialexémák?
2. Mely elemek jelentik a legnagyobb fordítási kihívást?

Módszertan. A korpusz huszonnégy dokumentuma mintegy 6500 szövegszóból áll. A forrásszöveg első, exploratív elemzése során 145 nyelv- és kultúraspecifikus kifejezést (Heltai, 2013) különítettem el, amelyekre a vizsgálat irányul. A forrásnyelvi dokumentumok és fordításaik párhuzamos korpuszt alkotnak. A fordításokat az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (a továbbiakban OFFI), valamint egy iszlámábádi fordítóiroda készítette. A reálialexémák fordításait az OFFI megoldása nyomán vizsgálom. A kutatás második fázisában három szakfordító és tizenhárom fordítóhallgató fordított a korpuszból egy „*Affidavit*” című dokumentumot, munkájukat kommentárokkal kísérték. A kísérletben született fordítások és megjegyzések alapján állapítottam meg, hogy mely elemek jelentik a legnagyobb fordítási kihívást.

Eredmények. Az első kutatási kérdést a reálialexémák fordításának leírására létrehozott a kulturális átváltás munkadefiníciója válaszolja meg, amely minden olyan terminus átváltási módjára vonatkozik, amelynek a célnyelvben nincs ekvivalense, vagy más a konnotációja, illetve referenciális jelentése. A kulturális átváltás lehet önmagában álló kategória, illetve lexikai-kulturális és átalakítás formában is megjelenhet. Megállapítottam, hogy a legnagyobb fordítási kihívást a szkoposz meghatározásának nehézségei jelentették, mivel az eltérő közigazgatási rendszerből és kulturális beállítottságból eredő, magyar fordítók számára ismeretlen dokumentumtípus és szokatlan elemei a fordító kulturális háttérismerete hiányában szakmai kompetenciája ellenére is hibás megoldásokat eredményezhetnek. Az előadás példaként keresztül szemlélteti a dokumentumtípus elnevezésének különböző fordításait, a fordítók megjegyzései alapján a legtöbb nehézséget okozó elemeket, amilyen például a „*real parent*” (vérszerinti szülő) vagy a lakcímben szereplő „*Primary School*”, amely több fordító megoldásaitól eltérően valójában nem a tanulmányi előmenetelre vonatkozik, hanem lakossági adminisztrációs célokat szolgál. Kitérek a bélyegzők fordítási megoldásaira, illetve, hogy egyáltalán szükséges-e lefordítani a bélyegzők szövegét. A bemutatott példákon túl azt is szemléltetem, hogy a témában nem jártas fordító mely forrásokban lelhet megbízható segítségre.

Következtetések. A forrás- és célnyelvi változatok egybevetésekor világossá vált, hogy a fordító kizárólag nyelvismeretre támaszkodva hiányos, egyes esetekben hibás megoldásokat találhat, ezért az ilyen távoli kultúrkörben keletkezett dokumentumok fordításakor tárgykör helyett kultúrkör alapú szemléltre van szükség. A kulturális átváltáshoz szükséges mind a forrásnyelvi, mind a célnyelvi kultúra alapos ismerete, a kontextus figyelembevétele és a konnotációk ismerete egyaránt. A kutatás betekintést nyújt a dél-ázsiai térségben keletkezett személyi dokumentáció rendszerébe és az iratok magyar fordításakor felmerülő kérdésekbe. Példákon keresztül szemlélteti a megoldásokat, ezzel segítséget nyújtva a hasonló szövegtípus fordításakor felmerülő dilemmák feloldásához.

Irodalom

Heltai, P. (2013). Kultúraspecifikus kifejezések és reáliák. *Fordítástudomány* 15 (1), 32–53.

- Klaudy, K. (2013). Nyelvi és kulturális aszimmetria a reáliák fordításában. In Bárdosi V., editor, *Reáliák – A lexikológiától a frazeológiáig. Értelmezések és fordítási kérdések*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 86–91.
- Mayoral, R. (2014). *Translating official documents (Translation practices explained)*. Routledge, New York.
- Mujzer-Varga K. (2012). *Reáliák fordítása irodalmi szövegekben. Szaknyelv és szakfordítás*. Szent István Egyetem, Nyelvi Központ, Gödöllő, 58–68.
- Vermeer, H. J. (1978). Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie. *Lebende Sprachen*, 23 (3), 99–102. Leipzig University.
- Vlahov, Sz., Florin, Sz. (1980). *Neperedovimoje v perevode*. Mezsduarodnije otnosenija, Moszkva.

INTERJÚKÉRDÉSSOR VALIDÁLÁSA FINN NYELVET TANÍTÓ TANÁROKKAL

Juhász Alexandra

Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola
alexandra.boeroendi@gmail.com

A konferencián bemutatandó kutatásom célja egy, *A finn mint idegen nyelv tanítása magyaroknak, különös tekintettel a frazeologizmusokra* című disszertációhoz kapcsolódó adatgyűjtő eszköz validálása. Készülő doktori értekezésem keretében kvalitatív, feltáró jellegű osztálytermi kutatást végzek magyar egyetemista nyelvtanulók finntanulásával kapcsolatban. Célom az, hogy egy kismintás, de minden részletre kiterjedő és hosszanti (longitudinális) vizsgálat keretében megfigyelés, kérdőívek és interjúk segítségével feltárjam, hogy az adott, magyar hallgatókból álló, finnül tanuló csoportban hogyan zajlik a finn nyelv tanulása és tanítása (tanulási és tanítási attitűdök, célok, motivációk, stratégiák stb.) (vö. Mackey és Gass 2005; Bailey és Nunan 2009), külön figyelmet szentelve az állandósult szókapcsolatok, a frazémák tanítására és tanulására.

Egy feltáró jellegű osztálytermi kutatásnál alapvető kutatómódszertani feltétel a trianguláció. A módszertani sokszögesítés érdekében adataimat többféle eszközzel – óramegfigyelés, interjúk, kérdőívek kitöltése, már meglévő nyelvi adatok gyűjtése, hangfelvételek készítése (Mackey és Gass; Bailey és Nunan 2009) –, az adattrianguláció érdekében pedig többféle forrásból gyűjtöm: a tanártól, a diákoktól és a feladatokból (Bailey és Nunan 2009).

A jelen tanulmányban az egyik adatgyűjtő eszköz, a tanári interjú validálási eljárását mutatom be. Az interjú célja az, hogy feltárjam, a nyelvtanár milyen attitűddel rendelkezik a finn nyelv és a nyelvtanítás iránt, mik a motivációi, milyen stratégiákat alkalmaz a nyelvtanítás során, valamint hogy ismeri és tanítja-e a frazeológia tárgykörébe tartozó kifejezéseket. A vizsgálat létjogosultságát alátámasztja Mackey és Gass (2005) azon állítása, hogy az interjúztatás külön készség, amely ugyanúgy fejlesztendő és fejleszthető, mint bármilyen más elsajátítható készség. Kezdő kutatóként különösen fontosnak tartottam, hogy a kutatásomban használandó félstrukturált interjút (illetve magát a kérdéssort) kipróbáljam és meggyőződhessenek annak érvényességéről, hogy kutatásomat biztos alapokra helyezhessem.

Kutatásomban a Mezei-féle (2006) tíz lépést végigjárva mutatom be adatgyűjtő eszközüm érvényesítési eljárását: 1) önreflexió (szakirodalmi háttér, a cél, a kérdések és a konstruktum meghatározása), 2) tanárok, diákok gondolatai (orientáció), 3) kategóriák felállítása (kérdésekhez), 4) az első interjúor összeállítása, 5) szakértő bevonása, 6) az első interjú lefolytatása, 7) az első interjú elemzése, 8-9-10) az 5-7 lépések ismétlése. A validálási eljárás során két finn nyelvet oktató tanárral folytattam le a pilot interjút. A lehetőségekhez mérten igyekeztem személyes és szakmai jegyeikben hasonló interjúalanyokat kiválasztani, ez azonban meglehetősen nehéz feladatnak bizonyult. Első alkalommal egy pécsi, akkor még főként magántanítványokat oktató tanárral készítettem interjút, akinek a tanítványai között az egyetemistától kezdve a nyugdíjas korúig több korosztály is megtalálható. Második alkalommal egy budapesti, magántanítványok mellett egyetemi csoportokat is oktató nyelvtanárral beszélgettem. A két interjú között fél év telt el. Az első interjúalannyal személyesen találkoztam egyetemi keretek között; a másik interjúalannyal pedig a távolság miatt online beszélgetésre került sor. A pilot interjúk lefolytatása és elemzése során sok tapasztalatot szereztem az interjúztatással kapcsolatban (pl. a kérdések fókuszának és sorrendjének meghatározása, megfogalmazásbeli kérdések, sügók használata), és a kérdéssort sikerült jobb adatgyűjtő eszközzé tennem (újrastrukturálás, kiegészítések, sorrendcserék stb.).

Az interjúk feltáró jellege rávilágított a nyelvtanárok korábbi tapasztalataiból hozott motivációk és a jelenlegi nyelvoktatási gyakorlatuk kapcsolatára. Az eredmények arra engednek következtetni a két interjúalany esetében, hogy a nyelvtanárok személyes preferenciái és erősségei befolyásolják azt, hogy mit tanítanak szívesen és részletekbe menően, mire helyezik a fókusz nyelvtanítási gyakorlatuk során, és mi az, aminek kevesebb figyelmet szentelnek akár a tanítás, akár a tanulók értékelése során. Disszertációm központi témája a frazeológiai egységek finn nyelvórákon való megjelenése, ezért jelen tanulmányban is figyelmet szentelek a kérdésnek. A pilot interjúk során kapott eredmények azt mutatták, hogy bár a nyelvtanárok ismerik és oktatják a frazeologizmusokat, ismereteik nem rendszerezettek. Oktatási módszereik szintén tükrözik ezt a tendenciát, hiszen frazeologizmusok ugyan előfordulnak az óráikon, de nem helyezik őket rendszerbe, illetve nem hangsúlyozzák fontosságukat és hasznosságukat. Annak ellenére, hogy a frazémák megjelennek a finn nyelvórákon, nincs egy összeszedett, átfogó segédanyag, amely ismerteti a tanárokkal (és később a diákokkal) a csoportosításokat, a típusok jellemzőit, a példákat. Egy erre fókuszáló, a finn nyelvórák felépítéséhez igazított gyűjtemény hiánypótló lenne a finn nyelv magyarországi oktatásmódszertanában: például a beszélt nyelvi finn frazeologizmusok letisztult, szisztematikus oktatása hozzájárulhatna a használat- és beszédközpontúbb nyelvtanításhoz. Ehhez azonban először további kutatások szükségesek: adatokat kell gyűjtenünk a jelen gyakorlathoz – meg kell figyelni, hogy hogyan történik ma a finn nyelv tanítása-tanulása Magyarországon. A tanulmányban bemutatott interjúk ehhez a munkához járulnak hozzá.

Irodalom

Bailey, K. & Nunan, D. (2009). *Exploring second language classroom research*. Heinle Cengage Learning, Boston.

- Mackey, A. & Gass, S. M. (2005). *Second language research: Methodology and design*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Mezei, G. (2006). Egy interjú kérdéssor validálása: a motivációs tanítási gyakorlat vizsgálata. *Iskolakultúra*, 10, 128–132.

PERCEPTION OF AMERICAN ENGLISH PURE VOWELS BY MONOLINGUAL AND BILINGUAL IRANIANS

Naeimeh Afshar

Pannon Egyetem, Faculty of Modern Philology and Social Sciences
naimafshar@gmail.com

We present preliminary results of a study on the perceptual representation of the vowel system of (American) English of monolingual learners with Persian and bilingual learners with Persian and Azeri as their mother tongue(s) to predict and explain problems in acquiring the pronunciation of English. We first explore the learner's mapping of the 11 English vowels (e.g. Olive et al., 2003) onto the 6 Persian (Majidi and Ternes, 1999) or 9 Azeri (Mokari and Werner, 2016) vowels within the framework of the Perceptual Assimilation Model (PAM, Best et al. 2001). A second experiment maps out the mental conception of the English vowels of the two learner groups (and of Americans) in terms of vowel quality and duration. For this experiment we synthesized 86 vowel sounds in an /m f/ context at distances of 1 Bark along the height (F1) and backness/ roundness (F2) dimensions, with 100 and 200-ms durations.

The same 22 monolingual and 27 bilingual Iranian learners of English participated in both experiments. The second experiment is also done by a group of American native speakers (N = 7 so far; more data are being collected). We test the hypotheses that (i) the bilinguals will have more narrowly defined English vowel categories while (ii) both groups will fail to exhibit the vowel quality-by-duration interaction that is characteristic of native English listeners (Hillenbrand et al. 2000). Specific predictions of problems in the acquisition of the English monophthongs will be derived from the results for L2 (monolingual) and L3 (bilingual) Iranian learners of English.

Preliminary results show that the three extra (central) vowels in Azeri do not offer an advantage over the Persian system for Iranian learners of English. Neither the monolingual nor the bilingual Iranian EFL learners are sensitive to the vowel quality contrast /i:~/ / and /u:~/ / but vowel duration is used as a distinguishing feature in the second experiment. The American native control listeners we used so far do not distinguish between the two low back vowels /ɔ~/ /a/ but make a clear combined spectral and temporal distinction between /i:~/ / and /u:~/ /. These results imply that especially the contrast between /i:~/ /, which has a high functional load in English, needs attention in the teaching of English as a foreign language to Iranian students, whether Persian monolinguals or Azeri/Persian bilinguals.

References

- Best, C. T., McRoberts, G. W., and Goodell, E. (2001). Discrimination of non-native consonant contrasts varying in perceptual assimilation to the listener's native phonological system. *Journal of the Acoustical Society of America*, 109, 775–794.
- Hillenbrand, J. M., Clark, M. J., and Houde, R. A. (2000). Some effects of duration on vowel recognition. *Journal of the Acoustical Society of America*, 108, 3013–3022.
- Majidi, M.-R. and Ternes, E. (1999). *Persian (Farsi). Handbook of the International Phonetic Association*. Cambridge University Press, 124–125.
- Mokari P. G. and Werner, S. (2016). An acoustic description of spectral and temporal characteristics of Azerbaijani vowels. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*, 52, 503–518.
- Olive, J. P., Greenwood, A., and Coleman, J. (2003). *The acoustics of American English speech. A dynamic approach*. Springer, Berlin.

MANDARIN SZIBILÁNSOK MAGYAR ANYANYELVŰ BESZÉLŐK PRODUKCIÓJÁBAN

Juhász Kornélia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola
juhasz.kornelia8@gmail.com

A jelen kutatás célja feltérképezni, hogy milyen eltérések figyelhetők meg a kínai zöngétlen szibilánsok képzési helyében a mandarin anyanyelvűek, illetve a kínaiul tanuló magyar anyanyelvű hallgatók között. Míg a magyar zöngétlen szibilánsok képzési helyük szerint kettes oppozícióban állnak, és elkülönítünk (denti-)alveoláris [s]-t és poszt-alveoláris [ʃ] frikatívákat (Gósy, 2004), addig a mandarinban a hasonló beszédhangok képzési helyüket és módjukat tekintve eltérően valósulnak meg: a dentális [s] az apikális posztalveoláris „kvázi retroflex” [s]-sel áll kontrasztban (Lin, 2007). A mandarinban megjelenő „kvázi retroflexió” esetében – a „klasszikus” retroflex ejtéssel egyezően és a magyar [ʃ] ejtésétől eltérően – a képzéskor a nyelvgyök hátrafelé mozdul a szájüregben, illetve az alsó fogsor mögött nagyobb szublingvális üreg keletkezik (Hamann, 2003). Ugyanakkor a „klasszikus” retroflexióval szemben a nyelvhegy alulsi része helyett a felszíni apikális vagy apiko-laminális, laminális régió érintkezik a kemény szájpadal, azaz nem valósul meg a nyelv hátrahajlása (Ladefoged–Wu, 1984; Lee-Kim, 2014).

Frikatívák esetében a képzési hely relatív megvalósulását az akusztikai jelből a spektrális középpont értékének (COG) mérésével lehet megállapítani, amelynek frekvenciaértéke a hátulképzettséggel egyenes arányban csökken. Mivel a magyar beszélőknek a kínai nyelvben megtalálható posztalveoláris „kvázi retroflex” hangzó esetében a magyar [ʃ]-nek megfelelő képzési helyen kell akadályt képezniük, feltételezhetjük, hogy ennek a beszédhangnak az ejtése legalábbis a képzési hely tekintetében nem okoz nehézséget. Éppen ezért azt várjuk, hogy ez a beszédhang mind a magyarok, mind a kínaiak esetében közel egyező COG-értékkel valósul meg. A kínai dentális [s] produkciójakor azonban arra számítottunk, hogy a COG-értéke a magyarok esetében hátrébbképzettséget mutat a kínaiakénál, mivel a magyarok ezt a beszédhangot a magyar „megfelelőjével”, azaz az (denti-)alveoláris [s]-sel helyettesítik (vö. Flege, 1987). Emellett feltételezzük azt is, hogy a nyelvtudás szintjének emelkedésével ez az akusztikai különbség egyre jobban körvonalazódik a kínai nyelvet tanulók esetében, ezért dentális [s] produkciója egyre inkább megközelíti a kínai mintáét.

A kísérletben három beszélői csoportban elemeztük a kínai nyelv szibilánsainak ejtését, egy kínai anyanyelvű kontrollcsoportban, és egy kezdő (maximum fél éve kínaiul tanuló), valamint egy legalább középszintű nyelvtudással bíró (azaz minimum három éve kínaiul tanuló) magyar anyanyelvű csoportban (5-5-5 15 fő). A szibilánsokat a kísérleti személyek izolált ejtésű, két szótagú, V₁+CV₂-szerkezetű álszavakban olvasták fel véletlenszerű sorrendben, háromszori ismétléssel. A COG mérését Praatban (Boersma–Weenink, 2019) vittük véghez, automatizáltan Styler (2014) szkriptjének segítségével.

Az eredmények várakozásunkkal szemben azt mutatták, hogy a „kvázi retroflex” [s] COG-értéke a kínai anyanyelvűek esetében magasabb volt a magyar anyanyelvűek esetében mértnél, más szóval a kínaiak a magyar anyanyelvűeknél előrébb képezték a szájüregben ezt a posztalveoláris beszédhangot függetlenül a magyarok kínai nyelvtudásának szintjétől. Erre magyarázatul szolgálhat az, hogy míg a kutatásban résztvevő kínaiak apikálisan képeznek akadályt a szájüregben a [s] produkciójakor, addig a magyarok – a magyar [ʃ]-ből kiindulva – dorzálisan, és a dorzális akadály valójában szükségszerűen hátrébb is jön létre. Az a hipotézis azonban, mely szerint a kínai dentális [s] hangot a magyarok hátrébb képzik a kínai anyanyelvűeknél, megerősítést nyert, habár a csoportok értékei között a statisztikai próba (GLMM) szerint nem szignifikáns a különbség. Ugyanakkor a dentális [s] és kvázi retroflex [ʃ] közötti kontrasztot tekintve elmondható, hogy azok szignifikánsan különböznek mindhárom csoportban, tehát a kontraszt legalábbis matematikailag alátámasztható módon megjelenik minden vizsgált csoport esetében. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy bár megfigyelhető interferenciajelenség a kínaiul tanuló magyarok produkciójában a szibilánsok képzésében, de habár másként valósítják meg a kontrasztot, mégis akusztikailag jól elkülöníthető kategóriákat hoznak létre.

Irodalom

- Boersma, P., Weenink, D. (2018). *Praat: doing phonetics by computer* (Version 6.0.43). <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>
- Flege, J. E. (1987). Effects of equivalence classification on the production of foreign language speech sounds. In James, A., Leather, J., editors, *Sound patterns in second language acquisition*. Foris, Dordrecht. 9–39.
- Gósy M. (2004). *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Hamann, S. (2003). *The Phonetics and Phonology of Retroflexes*. Netherlands Graduate School of Linguistics, Utrecht.
- Ladefoged, P., Wu, Z. J. (1984). Places of Articulation: An Investigation of Pekinese Fricatives and Affricates. *Journal of Phonetics*, 12 (3), 267–278.
- Lee-Kim, S. I. (2014). Revisiting Mandarin 'apical vowels': An articulatory and acoustic study. *Journal of the International Phonetic Association*, 44 (3), 261–282.
- Lin, Y. H. (2007). *The Sounds of Chinese*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Styler, W. (2014). *Spectral COG Finder*. Script. https://github.com/stylerw/styler_praat_scripts/blob/master/peak_spectral_COG.praat (Utolsó megnézés: 2019. december 2.)

ELTÉRŐ NYELVI HÁTTERŰ HALLGATÓK BESZÉDFOLYAMATOSSÁG- ÉRTÉKELÉSE MAGYAR ÉS SPANYOL BESZÉD ALAPJÁN

Mátraházi Noémi

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
noemi.matrahazi@gmail.com

Az anyanyelvi beszédprodukciónál az esetében a beszédfolyamatosságot az egészséges felnőttek beszédének egy jellemzőjének tekintjük, míg idegen nyelvi beszéd esetében a nyelvtudás szintjének egyik indikátorának (Foster, 2009). Mivel a beszédfolyamatosság a nyelvtudás szintjének egyik meghatározó tényezője, annak érdekében, hogy értékelése nyelvvizsgahelyzetben és fejlesztése a nyelvtudás szintjének hatékony legyen, szükséges lenne detektálnunk azt a tényezőt, amely a leginkább összefüggést mutat vele. Egyes kutatások a beszédtempóval találtak szoros összefüggést (Kormos, 2004; Derwing, 2004; Rossiter, 2009; Kovač, 2019), mások az artikulációs tempóval, (Préfontaine, 2016; Saito, 2018) vagy a szünetek számával (Bosker, 2013; Préfontaine, 2016). Megállapították, hogy a folyamatosnak ítélt beszéd szókincese is gazdagabb (Suzuki, 2019). Az anyanyelvű és nem anyanyelvű értékelők megítélése között Kormos (2004) nem talált szignifikáns különbséget, egy japán kutatás ugyanakkor igen (Browne, 2017). A magyar anyanyelvű spanyoltanulók beszédére vonatkozó kutatások jelen pillanatig bizonyos hangok ejtésére (Gaál, 2018), a beszédtempóra (Kovács, 2019), a hezitálásra és intonációra (Baditzné, 2018), illetve a beszédfolyamatosság, a nyelvhelyesség és szókinces kapcsolatára (Mátraházi, 2018) irányultak.

A jelen vizsgálatban három hipotézist fogalmaztam meg: (1) A beszédtempó az a jellemző, amely a leginkább összefüggést mutat a folyamatossággal a spanyol és a magyar nyelvű beszéd esetében is minden értékelői csoportnál; (2) a különböző értékelői csoportok értékelései között a legnagyobb különbséget a csak magyarul és csak spanyolul tudók értékelése között mérhetünk; és (3) a folyamatosnak ítélt beszélők szókincese gazdagabb, mint a kevésbé folyamatosnak ítélté.

A hipotézisek vizsgálatára kísérletet terveztem. Négy magyar és négy spanyol nyelvű beszédet 5 magyar anyanyelvű spanyoltanár, 5 spanyol, magyarul nem tudó és 5 magyar, spanyolul nem beszélő értékelő ítélt meg aszerint, hogy mennyire tartják folyamatosnak a hallott képleírásokat. A felvételeken ezután a beszédtempót, az artikulációs tempót, a szünetek átlagos hosszát, a szünettartás arányát és a nem frázishatáron tartott szünetek arányát mértem meg. A szókincesgazdagságot D-formulával (Malvern, 1997) határoztam meg. Az eredmények azt mutatták, hogy a magyar és spanyol értékelők ítéletei a szünetek átlagos hosszával, a spanyoltanároké pedig a szünettartás arányával mutat összefüggést, a beszédtempóval egyik értékelői csoport értékelése sem mutat összefüggést jelen kutatásban. Az értékelői csoportok tekintetében a spanyolul, illetve magyarul nem tudók értékelései között van legnagyobb különbség, a szókincesgazdagság nem mutat összefüggést az értékelésekkel.

Irodalom

- Baditzné Pálvölgyi, K. (2019). ¿Debería importarnos la pronunciación en la enseñanza del español con fines específicos? *Lingua*, 232–244.
- Bosker, H. R., Pinget, A. F., Quené, H., Sanders, T., De Jong, N. H. (2013). What makes speech sound fluent? The contributions of pauses, speed and repairs. *Language Testing*, 30(2), 159–175.
- Browne, K. Fulcher, G. (2017). Pronunciation and Intelligibility in Assessing Spoken Fluency. *Second Language Pronunciation Assessment*, 37–53
- Derwing, Tracey M. et al. (2004) Second language fluency: Judgments on different tasks. *Language Learning* 54 (4), 655–679.
- Foster, P., & Tavakoli, P. (2009). Native speakers and task performance: Comparing effects on complexity, fluency, and lexical diversity. *Language Learning*, 59 (4), 866–896.
- Gaál, Z. (2018). La presencia de los alófonos aproximantes de /BDG/ en la producción oral de los aprendices húngaros de E/LE. In Bárkányi, Zsuzsanna; Santosné, Blastik Margit, editors, *Palabras enlazadas*. 163–174.
- Kormos, J., Dénes, M. (2004). Exploring measures and perceptions of fluency in the speech of second language learners. *System*, 32 (2), 145–164.
- Kovač, M. M., Sarić, A. (2019). Speech rate as a key predictor of perceived fluency. *Speech Research Conference*. Zagreb, 2019. december 5–7.
- Kovács, D. (2019). La velocidad de habla de los húngaros al hablar español espontáneo. *Conferencia Nacional de Asociaciones de Estudiantes Científicos*. ELTE, Budapest.
- Malvern, D.D.; Richards, B.J. (1997). A new measure of lexical diversity. In Ryan, A., Wray, A., editors, *Evolving Models of Language*. *Multilingual Matters*, Clevedon.
- Mátraházi, N. (2019). La fluidez como criterio de evaluación en los exámenes de lenguaje especializado en economía del centro de exámenes de idiomas. *Lingua*, 256–261.
- Préfontaine, Y., Kormos, J., & Johnson, D. E. (2016). How do utterance measures predict raters' perceptions of fluency in French as a second language? *Language Testing*, 33 (1), 53–73.
- Rossiter, M. J. (2009). Perceptions of L2 fluency by native and non-native speakers of English. *Canadian Modern Language Review*, 65 (3), 395–412.
- Saito, K., et al. (2018). Acoustic characteristics and learner profiles of low-, mid-and high-level second language fluency. *Applied Psycholinguistics*, 39 (3), 593–617.

ISMÉTLÉSEK ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK SPONTÁN BESZÉDÉBEN

Jankovics Julianna¹ és Garai Luca²

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola,

² Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Angol–Amerikai Intézet

¹ jankovicsjuli@gmail.com, ² garailuca@gmail.com

A megakadásjelenségeket – melyek a beszéd természetes jelenségei – többféleképpen lehet csoportosítani. A jelen vizsgálatban a Lickley-féle kategorizációt vesszük alapul. Ezek szerint megkülönböztetjük a hezitációs jelenségeket, beleértve a nyújtást, a néma és a kitöltött szünetet, valamint az ismétléseket. A hiba típusú jelenségek között a beillesztést, a helyettesítést és a törlést tartjuk számon (Lickley, 2015). Az ismétlések esetében megkülönböztetjük a fluens ('fluent') ismétléseket (például *ez igen igen nehéz*), amelyek nyomatékosító céllal jelennek meg a közlésfolyamatban, valamint az időnyerésre szolgáló hezitáló ('hesitant') jelenségeket (például *ez a a a házam*). Továbbá elkülönítjük azokat az eseteket, amikor csupán egy-egy magánhangzó vagy mássalhangzó ismétlődik meg egyszer vagy többször; ezek a dadogásjellegű ismétlések (Bóna, 2018). Az értelmi fogyatékosággal élőknel több alkalommal vizsgálták már ezeket a jelenségeket (vö. például Shriberg és Widder, 1990; Van Borsel és Tetnowski, 2007). Rossi és munkatársai (2011) Williams-szindrómával élőkkel (WS) készítették kutatást, melyben megállapították, hogy a WS személyek esetében szignifikánsan gyakoribbak a megakadásjelenségek (elsősorban az ismétlések és a szünetek) a kontrollszemélyekhez képest. Coppens-Hofman és munkatársai (2013) kimutatták, hogy az enyhe és közepesúlyos értelmi fogyatékosággal élők beszédében sokkal gyakoribbak a hadarásjellegű jelenségek a dadogás mértékéhez képest.

Kutatásunk fő célja az értelmi fogyatékosággal élők és a kontrollszemélyek spontán beszédbeli ismétléseinek kategorizációja és gyakorisági elemzése. A vizsgálat során megfogalmazott kutatási kérdésünk a következő: Milyen arányban fordulnak elő a különböző típusú ismétlések a vizsgálati csoportokban? Célunk annak kiderítése, hogy vannak-e megfigyelhető tendenciák a különféle ismétlő jelenségek előfordulására vonatkozóan a két adatközlői csoport összehasonlításakor.

A jelen kutatásban tíz enyhe értelmi fogyatékosággal élő női adatközlő (17 és 24 év közötti; IQ-érték: 50–69 között, ICD-11, 2018) és tíz nemben és korban illesztett kontrollszemély vett részt. A fogyatékoság súlyosságát a szakértői bizottságok által kiadott legutolsó vizsgálati dokumentáció alapján állapítottuk meg. A kutatás során két szövegtípusban (interjú: első 500 szótag; képleírás: első 100 szótag) elemezzük az ismétlések három fajtáját. A hangfelvételeket a Praat szoftverrel (Boersma és Weenink, 2018) annotáljuk. A statisztikai elemzéseket az SPSS 20-as verziójával végezzük el (Wilcoxon-próba).

Eredményeink szerint az interjúban a fluens és a hezitáló ismétlések jóval kevesebbszer fordultak elő az értelmi fogyatékosággal élőknel, míg a dadogásjellegű ismétléseknél megfordultak az arányok. A képleírásban arányaiban sokkal kevesebb ismétlés fordult elő mindkét csoportban. Az eddigi elemzések alapján nem mutatható ki csoportszinten egy általános tendencia, de az egyes adatközlők közötti különbségek igen szembetűnőek: nemcsak az ismétlő jelenség típusában voltak egyénenkénti eltérések, hanem az ismételt elemek szófaji kategorizációját tekintve is. A kutatás további szakaszában az előforduló ismétlések szintaktikai-szemantikai szerepét tervezzük vizsgálni. Reményeink szerint a kutatás eredményei hozzájárulhatnak az enyhe értelmi fogyatékosággal élők beszédprodukciónak megismeréséhez.

Irodalom

- Boersma, P. & D. Weenink. (2018). *Praat: doing phonetics by computer* (Version 6.0.43). <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/> (Letöltés ideje: 2019. január 2.)
- Bóna, J. (2018). Disfluencies and disfluency clusters in cluttered, stuttered and typical speech. *Beszédkutatás* 2018, 221–235.
- Van Borsel, J., Tetnowski, J. A. (2007). Fluency disorders in genetic syndromes. *Journal of Fluency Disorders*, 32, 279–296.
- Coppens-Hofman, M. C., Terband, H. R., Maassen, B. A., Van Schroyensteen Lantman-De Valk, H. M., Van-Zaalen-op't Hof, Y., Snik, A. F. (2013). Disfluencies in the speech of adults with intellectual disabilities and reported speech difficulties. *Journal of Communication Disorders*, 46, 484–494.
- International Classification of Diseases (2018). 11th Revision. The global standard for diagnostic health information. <https://icd.who.int/en/> (A letöltés ideje: 2019. május 29.)
- Lickley, R. J. (2015). Fluency and disfluency. In Redford, M. A., editor, *The Handbook of Speech Production*. Wiley Blackwell, New York. 445–474.
- Rossi, N. F., Sampaio, A., Gonçalves, Ó. F., Giacheti, C. M. (2011). Analysis of speech fluency in Williams syndrome. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 2957–2962.
- Shriberg, L. D., Widder, C. J. (1990). Speech and prosody characteristics of adults with mental retardation. *Journal of Speech and Hearing Research*, 33, 627–653.

A NYELVLÖKÉSES NYELÉS (LINGVÁLIS OROFACIÁLIS MYOFUNKCIONÁLIS DISZFUNKCIÓ) PALATOGRÁFIÁS LEÍRÁSA

Havadi-Nagy Marian

Szegedi Tudományegyetem Gyógypedagógus-képző Intézet - ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola
havadi.nagy.marian@gmail.com

A funkcionális eredetű szabálytalan nyelésfunkcióra a külföldi szakirodalom orofaciális myofunkcionális zavarként (Orofacial Myofunctional Disorders, OMD) utal (vö. pl. Billings, 2018), a magyar szakirodalomban a „nyelvlökéses nyelés” (vö. Vassné Kovács et al., 2015) fogalom jelenik meg. Az OMD kiemelten az ajkakat, a palatumot és a fogsorokat érinti más és más mértékben, és abban az esetben, amikor döntően a nyelvmozgás szabálytalansága a meghatározó benne, lingvális orofaciális myofunkcionális diszfunkcióról (LOMD) beszélhetünk. Ezt a fogalmat feleltethetjük meg a leginkább a nyelvlökéses nyeléssel. Az LOMD és a beszédhangejtés összefüggéseit eddig csak kisszámú objektív eszközökkel végzett vizsgálat elemezte: Patil és munkatársai (2017) megállapították, hogy a beszédhangok palatográfiája eltérést jelez az különböző harapási rendellenességeknél.

Szabályos nyelés esetén négy fázis jelenik meg, melynek része az orális transzportfázis (Mészáros és Hacki, 2013). A jelen kutatás célja kettős: vizsgálom az orális transzportfázis jellegzetességeit szabályos nyelés és LOMD során palatográfiával, illetve az LOMD a beszédhangképzésre, különösen a beszédhangok képzési helyére gyakorolt hatását vizuális-auditív megfigyeléssel (ezt a logopédiai gyakorlatban „artikulációs vizsgálatnak” nevezik), illetve palatográfiával. A kutatási kérdésem az, hogy atipikus nyelőknél milyen nyelvvvel történő érintkezési mintázat jelenik meg a fogsoron, illetve a szájpaddal, valamint milyen hangképzést érintő eltérés tapasztalható.

A kutatásban a nyelés vizsgálatára palatográfiát alkalmazunk, a nyelv kék ételfestékkel történő befestését követően a palatumon és/vagy dentális területen hagyott festékes lenyomat elemzése a nyelésfunkció működésére enged következtetni. A beszédhangejtést vizuális-auditív módon elemezzük az alveoláris felpattanó /t/, az alveoláris frikatíva /s/ és posztalveoláris frikatíva /ʃ/ hangok ejtése során. A vizsgálatban 5 fő, az LOMD tüneteit mutató, és 5 kontroll személy adatait elemezzük (életkoruk 8-9 év). A vizsgálat során fotó- és videofelvételeket készítettünk.

Az előzetes eredmények szerint az atipikus nyelők nyelés közben nyelvüket a felső fogsor palatális részéhez nyomták, míg normatív nyelés esetén a festékes lenyomat döntően a palatumon jelent meg. Megfigyeltük azonban, hogy atipikus nyelőknél a nyelv előre irányuló mozgása halványabb, és főként a szájpadd széleinél megjelenő lenyomatot hagyott. Atipikus nyelőknél a beszédhangok ejtésében főként addentális, laterális, koronális ejtést tapasztaltunk a vizuális-auditív vizsgálat során.

Az beszédhangejtés mintázatai (normatív és nem-normatív) jellemzően a palatogamok vonatkozó mintázataiban is megjelentek az egyes vizsgált beszédhangoknál.

Irodalom

- Billings et al. (2018). *Orofacial Myofunctional Disorders*. <http://iaom.com/wp-content/uploads/2018/10/OMD-Overview-IAOM.pdf> (Utolsó letöltés: 2019. 03. 09.)
- Mészáros K., Hacki T. (2013). Nyelés, nyelészavarok. In Hirschberg J., Hacki T., Mészáros K. editors, *Foniatríia és társtudományok II*. ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. 201–230.
- Patil, S., Sanjeev J, Patil, R. (2017). Malocclusion, Phonetics & Palatography: The Link Express. *Global Journal of Medical Research*, 17, 19–24.
- Vassné Kovács, E., Rehák, G., Vizkelety, T. (2015). *A nyelvlökéses nyelés*. Eötvös József Kiadó, Budapest.

JEGYZETEK

